Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Київський авіаційний інститут»,
докторці економічних наук, професорці, професорці
кафедри міжнародних економічних відносин
Наталії ГРУЩИНСЬКІЙ

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента, декана економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна ДЯЧЕКА Віталія Васильовича на дисертаційну роботу МИРОНЧЕНКА Дмитра Володимировича на тему «Вплив глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 - Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 - Міжнародні відносини

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Цифровізація економіки та світового господарства призвела до зниження бар’єрів у світовій торгівлі, спрощує та полегшує її, прискорює глобалізацію та інтеграцію національних економік. Але в той же час зростає геоекономічна турбулентность, із поглибленням цифровізації радикально зростає роль кібербезпеки як чинника міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки країн. Глобальні ланцюги вартості, цифрові платформи, які стали транснаціональними, хмарні SaaS-екосистеми та API-економіка істотно знизили бар'єри для транскордонної торгівлі й інновацій, проте водночас розширили можливості для атаки на бізнес-процеси, фінансову інфраструктуру, логістику та державні цифрові сервіси. За таких умов кіберінциденти дедалі частіше перетворюються з локальних технічних збоїв на макроекономічні шоки, здатні запускати каскадні ефекти простоїв,

порушувати контрактну дисципліну, підвищувати страхові премії та вартість капіталу, а також знижувати довіру контрагентів на міжнародних ринках.

Для України зазначена проблематика має особливе значення з огляду на поєднання кількох чинників: тривалу гібридну війну із системними й високочастотними кібератаками на критичну інфраструктуру, провайдерів цифрових послуг (приватних та державних), значну залежність національної економіки від цифрових сервісів та ІТ-сектору як джерела експорту й компетенцій, а також курс на європейську інтеграцію й нормативну конвергенцію у сфері кібербезпеки, що робить вимірювану кіберстійкість і «економіку довіри» практичним інструментом конкурентної боротьби на зовнішніх ринках.

Враховуючи зазначене, слід констатувати, що обрана Мирончeнком Дмитром Володимировичем тема наукового дослідження має комплексний міждисциплінарний характер, значний теоретичний і практичний потенціал. У науковій літературі, попри наявність ґрунтовних напрацювань з питань економічної безпеки та міжнародної конкурентоспроможності, залишається недостатньо опрацьованим цілісний механізм, який пов'язує інтенсивність глобальних кіберзагроз із показниками міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки країн через канали довіри, прозорості й відновлюваності критичних функцій. З огляду на це, дисертаційне дослідження є своєчасним і створює підґрунтя для науково-практичних рекомендацій органам державної влади, регуляторам та суб'єктам господарювання цифрової економіки.

2. Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Структура дисертаційної роботи побудована логічно та послідовно. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (181 найменування) та 6 додатків; містить 4 таблиці й 21 рисунок. Загальний обсяг роботи становить 224 сторінки. Матеріали

викладено науковою мовою, результати та висновки повністю відповідають темі, меті й поставленим завданням.

У вступі до дисертації Мирончeнком Д.В. обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про зв'язок роботи з науковими темами, впровадження результатів, апробацію, особистий внесок автора та публікації за темою дисертації.

Змістове ядро першого розділу (с. 30-76) становить тривимірна побудова: історія ідеї, сучасний інструментарій і предметна прив'язка до кіберпростору. Спершу автор простежує, як розуміння економічної безпеки трансформувалося – від меркантилістської стурбованості про запаси золота й торговельний баланс до трактування, у якому дані, мережі та довіра є не менш цінним активом, ніж матеріальні ресурси, зіставляючи для цього кейнсіанську, неоліберальну, світ-системну й інституційну школи (підрозділ 1.1, с. 30-52). Далі фокус зміщується на кластерну політику як інструмент нарощування глобальної конкурентоспроможності: проаналізовано логіку програм на кшталт Horizon Europe та Smart Specialisation і їхній внесок у входження національних господарств у ланцюги вартості (підрозділ 1.2, с. 52-61). Розділ закривається типологією кіберзагроз і поняттєвим апаратом «цифрового суверенітету» та «економіки довіри», доповненим етичною складовою безпеки (підрозділ 1.3, с. 61-76).

У фокусі другого розділу (с. 95-128) – перевірка теорії на практиці. У підрозділі 2.2 (с. 101-113) дано зріз стану вітчизняної економічної безпеки, зафіксовано парадоксальну динаміку одночасного зростання кількості інцидентів і підвищення спроможності їх стримувати, а також оцінено стабілізаційну функцію IT-індустрії, зокрема через експортну виручку України від цифрових послуг в понад 6,4 млрд дол. США. Даний національний контекст доповнено (підрозділ 2.3, с. 113-128) переліком найуразливіших

ланок – енергетичної, телекомунікаційної, фінансової, реєстрової та логістичної інфраструктури. Міжнародну рамку розкрито в підрозділі 2.1 (с. 95-101), де показано зсув регуляторної філософії від «периметрового» захисту до Zero Trust і кіберстійкості, а також поступове зближення вимог NIS2, GDPR та AI Act через інституції CERT/CSIRT й ISAC/ISAO.

Третій розділ (с. 136-186) вирішує прикладне завдання, зокрема, як перевести описані вище загрози в цифри, придатні для державної політики. Розділ фактично відкривається переліком інструментів, якими має скористатися регулятор до 2027 року, – жорсткіші базові вимоги кібербезпеки, обов'язковий SBOM/SSDF для постачальників, прозоре звітування про інциденти за схемою 24/72, кластерна кіберекосистема та DPIA/AIA для державних сервісів (підрозділ 3.3, с. 171-186). Підставою для наданих рекомендацій є емпірична частина: показник CCSI-UA засвідчив, що поліпшення субіндексу RESIL корелює зі зниженням вартості страхування та звуженням CDS-спредів (підрозділ 3.2, с. 149-171). Методологічним базисом усього цього є вихідна конструкція індексу CCSI із чотирма складовими – SWIR, ASURF, RESIL, ETS – та набір перевірочних технік (панельні моделі, event study, DiD, SEM, IV), викладений у підрозділі 3.1 (с. 136-149).

У висновках (с. 194-197) здобувач узагальнив отримані результати та навів рекомендації щодо їх практичного застосування. Список використаних джерел (с. 190-193 та розділові списки після кожного розділу) свідчить про опрацювання достатньої кількості сучасних наукових результатів за обраною тематикою.

Отже, за змістом, структурою та оформленням розглянута дисертаційна робота повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Тема дисертаційної роботи, її зміст, об'єкт та предмет дослідження відповідають спеціальності 292 - Міжнародні економічні відносини, галузі знань 29 - Міжнародні відносини.

3. Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертаційної роботи

Здобувач чітко сформулював мету дослідження – обґрунтування механізмів та інструментів нівелювання впливу глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність та економічну безпеку країн на основі комплексного узагальнення і вдосконалення теоретико-методичних засад і розроблення інтегральної аналітичної моделі оцінювання впливу сучасних кіберзагроз в умовах цифрової трансформації.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі вирішено такі завдання: охарактеризовано генезис концепцій економічної безпеки країн; розкрито особливості забезпечення глобальної конкурентоспроможності країн; досліджено сутність та систематизовано глобальні кіберзагрози; узагальнено тенденції розвитку інституційного забезпечення економічної безпеки країн; здійснено комплексний аналіз сучасного стану економічної безпеки України; ідентифіковано безпекове середовище та актуальні кіберзагрози національним інтересам України; обґрунтовано концептуальні підходи до оцінювання глобальних кіберзагроз; оцінено вплив кібернетичних загроз національним інтересам України; розроблено систему пріоритетних механізмів та інструменти підвищення ефективності заходів держави щодо мінімізації впливу глобальних кіберзагроз на економіку України.

Об'єктом дослідження є процеси формування та підвищення міжнародної конкурентоспроможності і економічної безпеки країн. Предметом дослідження є сукупність методологічних і прикладних аспектів запобігання та мінімізації впливу глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Мирончeнка Д.В. дало можливість встановити ключові положення, які характеризують наукову новизну отриманих здобувачем результатів, а саме:

- вперше розроблено концептуально-методологічну рамку CCSI (Composite Cybersecurity Impact) для інтегральної оцінки впливу кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн, що поєднує чотири виміри - SWIR (зважена за критичністю частота інцидентів), ASURF (поверхня атаки), RESIL (кіберстійкість) та ETS (етика/довіра), при цьому етичний вимір інтегровано як економічно значущий медіатор і модератор, що конвертує технічну кіберстійкість у «премію довіри» на міжнародних ринках (с. 136-149, 194-195);

- удосконалено науково-прикладні аспекти інтегральної оцінки впливу кіберзагроз на національні інтереси країни (енергетика, зв'язок, фінанси, державні е-сервіси, транспортно-логістичні коридори) на основі поєднання показників загрозової інтенсивності, цифрової залежності, стійкості, прозорості та етичного управління даними (с. 149-171, 195-196);

- удосконалено теоретико-методичні положення оцінювання взаємозв'язку кіберризику та міжнародної конкурентоспроможності через конкретизацію причинного ланцюга «загроза/експозиція → стійкість і етико-довірче управління → довіра контрагентів → умови контрактування/фінансування → конкурентоспроможність та економічна безпека» (с. 149-150, 196);

- набув подальшого розвитку методичний підхід до обґрунтування державних механізмів мінімізації впливу кіберзагроз через поєднання регуляторних, договірних і організаційних інструментів (SBOM/SSDF у закупівлях, вимоги до інцидент-репортингу, Zero Trust у держсекторі, DR/BCP-тестування) (с. 171-186, 196-197);

- набуло подальшого розвитку теоретичне обґрунтування ролі кібергігієни як мікроінституційної основи міжнародної довіри, що зменшує інформаційну асиметрію між контрагентами та знижує трансакційні витрати у транскордонних угодах (с. 95-101, 195);

- набули подальшого розвитку методичні засади аналізу кіберстійкості як характеристики економічної безпеки через акцент на процедурних здатностях відновлення (DR/BCP-режими, контроль RTO/RPO, регулярні навчання та плейбуки реагування) (с. 149-171).

4. Методи дослідження, використані в дисертаційній роботі

Для досягнення поставлених у дисертаційній роботі завдань були використані такі методи наукового дослідження: історико-логічний та інституційний підходи (для аналізу еволюції парадигм кібербезпеки від «периметра» до кіберстійкості, Zero Trust і governance-моделей); описово-аналітичний метод і контент-аналіз (для систематизації підходів до типології кіберзагроз); методи кількісних та якісних порівнянь; системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ; панельні економетричні моделі з фіксованими ефектами (з робастними похибками Driscoll-Kraay); подійний аналіз (event study); квазіекспериментальний підхід (difference-in-differences); структурне моделювання (SEM); методи AHP/Delphi та PCA для формування вагових коефіцієнтів інтегральних індексів; економіко-математичне моделювання.

5. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами та темами

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідних робіт Національного університету «Київський авіаційний інститут»: держбюджетної теми «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повоєнної відбудови» (номер державної реєстрації №12-2024/15.01.01, 2024-2025 рр.), у межах якої автором розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо нівелювання глобальних кіберзагроз економічній безпеці та міжнародній конкурентоспроможності країн, а також теми «Теоретичні та практичні

аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатополярності розвитку світового господарства» (номер державної реєстрації №118-2022/15.01.01, 2022-2023 рр.), у рамках якої дисертантом обґрунтовано концептуальні положення щодо розвитку міжнародних економічних відносин у контексті забезпечення кібергігієни. Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Міжнародні економічні відносини» за спеціальністю 292 - Міжнародні економічні відносини в КАІ.

6. Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи в опублікованих наукових працях

Наукова новизна наявна та достатня для дисертації доктора філософії. Основні наукові та практичні результати, отримані автором у ході дисертаційного дослідження, опубліковано з необхідною повнотою в 11 наукових працях, серед яких 3 статті у виданнях, що включені до переліку фахових видань України, 1 монографічне видання, зареєстроване в наукометричній базі Scopus, та 7 тез доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій. Основні положення й результати дослідження оприлюднено та обговорено на 7 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, є достатньо визначеним. Кількість друкованих робіт за темою дисертаційної роботи та їх обсяг відповідають вимогам щодо публікації основного змісту дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Практична цінність здобутих результатів підтверджується впровадженням: науково-практичних рекомендацій щодо оцінювання кіберризиків у хмарних і SaaS-середовищах, удосконалення механізмів забезпечення безперервності бізнес-процесів та зниження наслідків ransomware-інцидентів - міжнародною компанією Spin.AI (Каліфорнія, США) (довідка від 10.03.2026); наукових положень щодо оцінювання впливу

кіберзагроз на економічну стійкість та мінімізації ризиків у цифровому середовищі - ТОВ «Промислово-технологічний парк «Київщина»» (довідка №04.04-26 від 27.04.2026). Теоретичні й методичні здобутки автора використано у навчальному процесі Національного університету «Київський авіаційний інститут» при викладанні дисциплін «Міжнародне конкурентне управління», «Міжнародний менеджмент і маркетинг», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства» та «Транснаціоналізація світової економіки та менеджмент персоналу в міжнародних корпораціях» (акт від 04.05.2026).

7. Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи отримані Мирончeнком Д.В. результати виконаного дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, водночас варто вказати на такі зауваження дискусійного характеру:

1. У підрозділі 1.2, присвяченому ролі інноваційних кластерів у формуванні глобальної конкурентоспроможності, автором ґрунтовно розкрито теоретичні підходи (концепція М. Портера, ідеї Й. Шумпетера) та функції кластерних екосистем. Водночас виклад мав би виграти від включення короткого порівняльного зіставлення конкретних кластерних моделей (наприклад, європейських ініціатив у межах Horizon Europe та азійських технологічних кластерів) за вимірюваними індикаторами – обсягами R&D-фінансування, венчурних інвестицій, кількістю патентів, – що надало б додаткової емпіричної ваги теоретичним узагальненням.

2. У підрозділі 1.3 «Сутність та типологія глобальних кіберзагроз» здійснено ґрунтовну систематизацію основних категорій кіберзагроз. Водночас, з огляду на те, що робота вже приділяє увагу регулюванню систем штучного інтелекту (AI Act, AIA), доцільно було б приділити більше уваги новому класу загроз, пов'язаних із застосуванням генеративного ШІ в кіберзлочинності (автоматизований фішинг, дипфейк-шахрайство, атаки на

моделі машинного навчання), оскільки саме ці загрози найбільш динамічно розвиваються та мають прямий стосунок до етичного виміру довіри, який є центральним елементом авторської концепції.

3. У другому й третьому розділах автор слушно вказує на роль ринку кіберстрахування як механізму конвертації кіберризику в економічний стимул до інвестицій у захист, спираючись переважно на приклади зрілих зарубіжних ринків. Разом з тим сучасний стан і бар'єри розвитку власне українського ринку кіберстрахування (обмежена пропозиція страхових продуктів, відсутність актуарної статистики воєнного періоду) залишилися поза увагою автора, хоча могли б скласти окремий практичний напрям державної політики поряд із запропонованими інструментами.

4. У підрозділі 3.3 запропоновано підтримку керованих сервісів безпеки для малого й середнього підприємництва як один з інструментів підвищення кіберстійкості. Дана пропозиція має суттєвий практичний потенціал, однак її варто було б доповнити конкретними механізмами здешевлення доступу до таких послуг для фінансово вразливих українським малих та середніх підприємств – наприклад, частковим державним співфінансуванням, податковими стимулами або грантовими програмами, – що підвищило б реалістичність запропонованого інструменту в поточних економічних умовах.

Зазначені зауваження мають лише рекомендаційний характер, а наявність дискусійних питань посилює інтерес до дисертації та загострює її актуальність, отже, жодним чином не зменшує цінності проведеного здобувачем дослідження та дає підставу позитивно оцінити його результати.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи, її відповідність існуючим вимогам та висновки

Дисертація Мирончeнка Дмитра Володимировича на тему «Вплив глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн» є завершеною науковою працею з логічно вибудуваною

структурою. Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішено в процесі дослідження. Основні положення роботи, що виносяться на захист, містять елементи наукової новизни, порушень академічної доброчесності не виявлено.

Таким чином, дисертаційна робота Мироненка Дмитра Володимировича відповідає спеціальності 292 - Міжнародні економічні відносини, вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), повністю задовольняє вимоги постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор Мироненко Дмитро Володимирович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 - Міжнародні економічні відносини галузі знань 29 - Міжнародні відносини.

Офіційний опонент:
декан економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент Віталій ДЯЧЕК

Підпис декана економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидата економічних наук, доцента Віталія ДЯЧЕКА засвідчую, начальник відділу кадрів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Олена ГРОМИКО